

Nachtzwaluwinventarisatie 2008

< tweeëntwintigste jaargang / telemetrisch onderzoek nachtzwaluw >

JAARLIJKS ONDERZOEK NAAR DE AANWEZIGHEID VAN NACHTZWALUWEN IN HET LEENDERBOS EN GROOTE HEIDE.

In opdracht van: SBB Boswachterij Leende.

Verantwoordelijke uitgever: Vogelwerkgroep De Kempen

Nachtzwaluwinventarisatie Leenderbos en Groote Heide, 2008.

In 2008 zijn 56 territoria Nachtzwaluwen vastgesteld.

De telling beslaat een periode vanaf 15 mei tot en met 10 augustus.

Van 23 avonden zijn alle gegevens gerubriceerd en in kaart gebracht in deze rapportage ten behoeve van SBB te Leende.

Onderzoek, 2008

Op de Veluwe werden vorig jaar enkele nachtzwaluwen gezenderd om een gedetailleerd beeld te kunnen verkrijgen van o.a. de territoriumomvang en de leefgewoonte van deze soort. Dit pilotonderzoek van SOVON vond plaats in het 'jaar van de Nachtzwaluw'. Een uitgebreid rapport van SOVON over het 'jaar van de Nachtzwaluw' werd vervolgens in 2008 gepubliceerd. In navolging van dit onderzoek heeft in 2008 een vergelijkbaar onderzoek door SOVON naar de leefgewoonten van nachtzwaluwen plaats gehad in terreinen van Staatsbosbeheer in de Kempen. In het Leenderbos en de Strabrechtse heide werden o.a. nachtzwaluwen gezenderd, nestplaatsen bezocht, uitwerpselen verzameld en lichtvallen voor nachtactieve insecten geplaatst. Het onderzoek bestond o.a. uit een analyse van voedsel(aanbod), broedsucces (reproductie) en leefgewoonte.

Door meer onderzoek te doen naar de leefgewoonte van nachtzwaluwen kunnen specifieke vormen van beheer worden toegepast om een populatie structureel te kunnen handhaven of te versterken. In het Soortenbeschermingsplan Nachtzwaluw Noord-Brabant (2006) worden o.a. bestaande populaties en de terreinen besproken, ook worden diverse suggesties voor beheer gedaan.

De gezenderde vogels van het Leenderbos kwamen voor op kapvlakten in bos. De vogels van de Strabrechtse heide waren 'heidevogels', door beide terreinen te onderzoeken werd het ook mogelijk om vergelijkingen te maken.

De populaties van beide terreinen groeien sinds de jaren negentig vorige eeuw en volgen daarmee de positieve landelijke trend.

Veertien weken lang – van week 24 tot en met 37 - werd in de zomer dagelijks veldonderzoek gedaan waarbij veel leden van vogelwerkgroep De Kempen waren betrokken. De coördinatie was in handen van Henk Sierdsema en Pieter Wouters. Marloes Schouten en Louiza Haloui werkten mee aan het onderzoek in het kader van hun studie. Het voedselonderzoek werd voornamelijk uitgevoerd door Steven Geurts van Stichting Bargerveen. Door middel van nieuwsbrieven werden de deelnemers op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen uit het veld.

Als de resultaten zijn verwerkt volgt onder auspiciën van SOVON een rapport dat naar verwachting medio 2009 gereed zal zijn.

Inventarisatie

In vergelijking met vorig jaar is dezelfde werkwijze gehanteerd.

Elke avond werd een half uur voor zonsondergang gestart vanuit een plek in Boswachterij Leende waar nachtzwaluwen te verwachten waren. De recorder werd pas gebruikt als er een half uur na zonsondergang geen spontane zang kon worden geregistreerd. Op een avond kon afhankelijk van de zangactiviteit hooguit anderhalf uur worden geteld, de telling eindigde vaak om 23.15 uur. Langer doorgaan kon verstoringen in de hand werken en het vergrootte de kans op waarnemingen van foeragerende vogels buiten het territorium.

De inventarisatie omvatte de periode van 15 mei tot en met 10 augustus en bestond uit drieëntwintig avondbezoeken waarbij het gehele Leenderbos en Grootte Heide meestal te voet werd onderzocht. Op enkele vrijdagavonden in juni zijn simultaantellingen door VWG De Kempen georganiseerd. De weersomstandigheden tijdens de telling in 2008 waren zeer wisselvallig en met weinig zomerse dagen.

De eerste waarneming van nachtzwaluwen in 2008 in het Leenderbos werd gedaan op 8 mei en de laatste waarneming was van 11 september.

Het inventarisatiegebied is opgedeeld in vijftientig kleine plots van ca. 75 ha verdeeld over zeven deelgebieden. Waarnemingen werden met vermelding van tijd op telformulieren en een topografische kaart ingetekend. Behalve zangactieve vogels werden ook roepende, alarmerende, foeragerende en baltsende vogels genoteerd. Getracht werd om van zoveel mogelijk vogels waarnemingen te verzamelen over een periode langer dan tien dagen. De gevolgde werkwijze van

inventariseren wordt vanaf 2005 toegepast. De komende jaren zal deze wijze van tellen als standaard gelden voor opvolgende inventarisaties.

Het telemetrisch onderzoek vond vooral plaats in de deelgebieden Laagveld en Galberg, globaal gelegen ten noorden van de Bruggerdijk in het Leenderbos en ook in het agrarisch gebied bij Bruggerhuizen en Leenderstrijp. Het volgen van nachtzwaluwen ging door tot diep in de nacht en werd vooral interessant als de vogels gingen foerageren. Daarbij werden vluchten tot in het agrarisch gebied gevolgd. De gegevens over territoriale (zang) activiteit van deze gezenderde vogels en hun burens werden ook in deze inventarisatie opgenomen.

Resultaten 2008

In 2008 zijn 56 territoria nachtzwaluwen geteld, in vergelijking met de resultaten van 2007 is een lichte toename geconstateerd, de laatste vier jaren schommelt de populatie tussen de vijftig en vijfenvijftig territoria. Vooral de kapvlakten en overgangen van heide naar bos werden goed bezet.

In totaal zijn zevenendertig territoria geteld in het Leenderbos, zeventien op de Grootte Heide en twee op de Gastelse Heide (gezamenlijk ca. 1600 ha.).

Interpretatie

De telling van 2008 resulteerde in een aantal van 56 territoria. Dit aantal komt overeen met de resultaten van 2006 (56 territoria).

Een vergelijking van 2008 met 2007 geeft een overlap in gevonden territoria van 60%.

Het Leenderbos wordt vanaf 1987 jaarlijks onderzocht op aanwezigheid van nachtzwaluwen. De Grootte Heide – onderdeel van Boswachterij Leende - wordt pas sinds 2000 systematisch onderzocht. Op de Grootte Heide werden dit jaar zeventien territoria geteld. Ongeveer de helft van alle territoria komt voor op (halfopen) heide, op de Grootte Heide en de heiderestanten in het Leenderbos, met plaatselijk hoge dichtheden.

NIEUWSBRIEF

Nieuwsbrief
Week 38

Nachtzwaluwen

Pieter Wouters	06 72817200
Marlies Schouten	+316 44 512354
Louiza Hekru	+316 26 900209
Steven Geurts	+316 50 900393

Algemeen

Algelopen week is er weer een vogel vertrokken naar warmere oorden. Blijven er nog drie vogels over om te volgen. Dit gebeurd nu ook intensief en levert leuke waarnemingen op.
Het onderzoek naar mogelijke prooien loopt alleen nog in het Leenderbos (Nu in eigen beheer.) Dit levert zo op het eerste gezicht leuke resultaten op.
Week 35 was warm en dus veel vangsten in de velden. Week 36 koud en wisselend met beduidend minder vangsten. Nachtzwaluwen zullen hier op moeten inspringen door andere jachtgebieden te exploiteren.
Er zijn nog steeds een heleboel mensen die niet hebben gereageerd op de oproep voor de BBQ. Gelieve dit echt snel te doen.

Strabrechtse Heide

Helaas, door het vertrek van no 5 is het onderzoek hier aan zijn einde gekomen!

Leenderbos

Algelopen week dachten Roel en Jac dat ze het begin van de trek van no 1 hadden meegemaakt. Hij vloog op en was nergens meer terug te vinden. Zelf heb ik 's nachts ook nog alles afgezocht. Ook zonder resultaat. De volgende dag zat deze man echter weer gewoon op zijn vaste dagrustplek!!
Het is nog een mooie uitdaging, om uit te vinden waar hij naar toe gaat!
Man 10 blijft redelijk in de buurt van de plek waar hij is gevangen. De Hasselsvennen zijn favoriet bij hem.
Vrouw 9 ging vorige week, toen er veel nachtvinders waren, vooral jagen op de Hasselsvennen. Het prooi aanbod is deze week minder, dit zien we vooral terug op de heide en minder in het agrarische. Vrouw negen verbijft dan ook bijna de

gehele nacht in het agrarische.
Algelopen nacht heb ik de nachtbijker meegenomen. Hierdoor was het mogelijk om ze ook daadwerkelijk bezig te zien, een ware operatie. Het grootste gedeelte van de volgenderde heeft ze geopenend vanaf dezelfde wepaal. Hier vandaan maakte ze vliegenvangerachtige uitvalen naar prooien. Maar ook kleine jachtvluchten. Verder zat ze ook te poeisen of gewoon stil, niks te doen.

Ginze Herfstbui

De laatste jaren is veel potentieel biotoop ontstaan in het bos door het aanleggen van meer corridors en open plekken. De corridors verbinden de heideterreinen in het Leenderbos zoals Klein Hasselsven met de Hasselsvennen. De kappercelen rondom het heideterrein Laagveld zijn na het broedseizoen 2006 deels ontdaan van opstand waarbij ook de bovenste laag humus is verwijderd. In dit gebied zal uiteindelijk nieuwe natte heide tot ontwikkeling moeten komen. Van 1987 tot 1998 werden 15 tot 20 territoria geteld, in 2007 en 2008 werden 31 en 37 territoria in het Leenderbos geteld, daarvan komt sinds 2000 een steeds groter aandeel voor op nieuwe open plekken en corridors.

Dankwoord

Graag willen we alle personen bedanken die hun medewerking hebben verleend aan de nachtzwaluwinventarisatie 2008. In het bijzonder:

G. Bosschers en Jap Smits, beheerders SBB te Leende.

Wim Jacobs, VWG De Kempen.

Roel Winters, VWG De Kempen

Jac Seijkens, IVN Leende

Pieter Wouters, VWG De Kempen

Henk Sierdsema, VWG De Kempen en SOVON

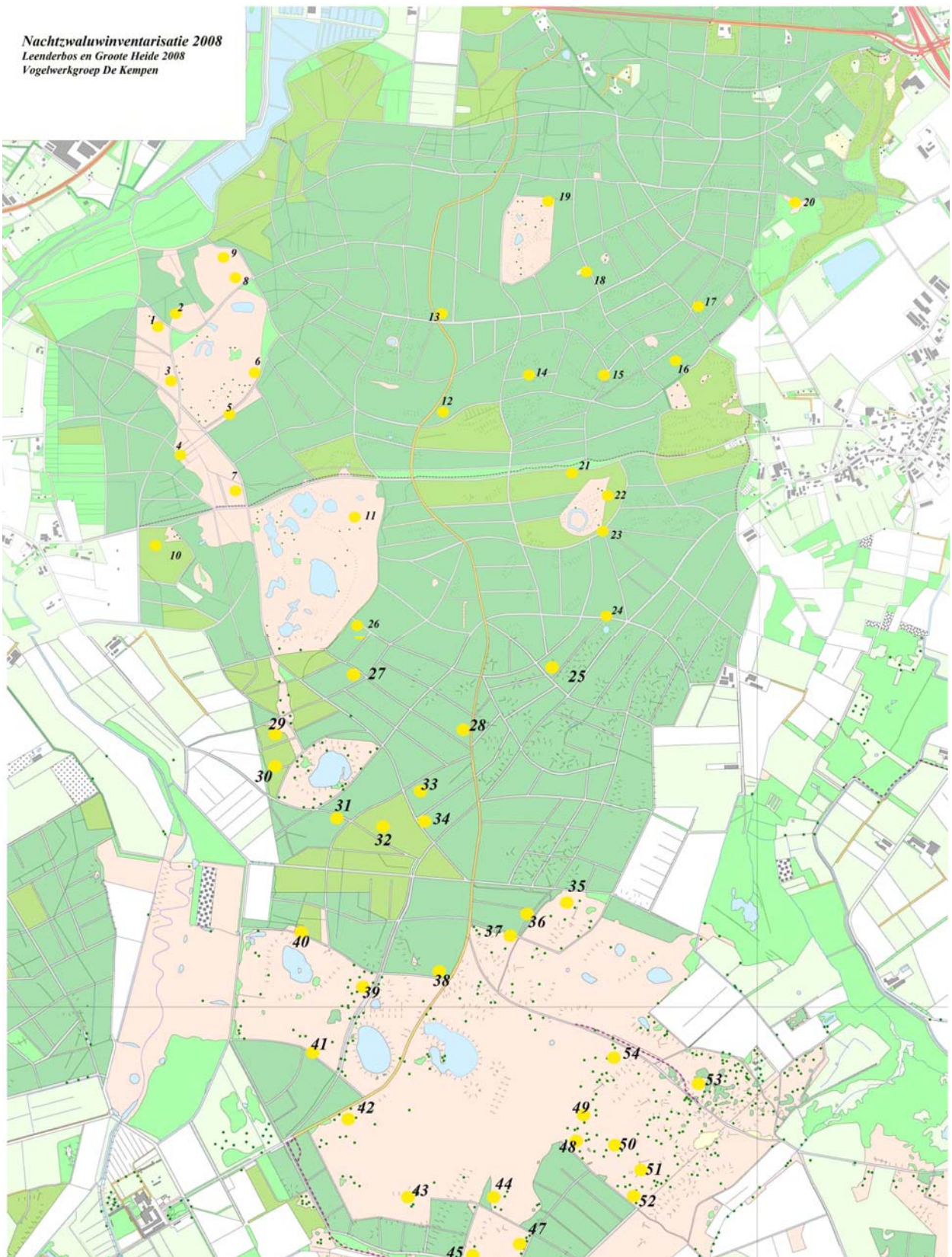
En alle andere leden van VWG De Kempen.

Een kopie van deze rapportage zal worden gegeven aan bovengenoemde personen, het archief van VWG De Kempen, Henk Sierdsema en Gertrude van den Elzen van SOVON.

De inventarisatiegegevens zijn ook digitaal aangeleverd op het waarnemingsformulier SSB te Leende en online op de SOVON-site LSB, zeldzame broedvogels

Deze rapportage is opgesteld door Mark Sloendregt in januari 2009

FIGUUR 1. STIPPENKAART BOSWACHTERIJ LEENDE, TERRITORIA NACHTZWALUW

TABEL 1.1 WAARNEMINGSFORMULIER NACHTZWALUWINVENTARISATIE 2008

nr	broedcode SOVON	aantal	x	y	data
1	5-6: baltsend paar, bezoek aan waarschijnlijke nestplaats (gezenderde man 3)	1	162.211.00	372.017.00	(8),19,23,30 mei, 20 en 27 juni
2	4: territorium gedrag	1	162.150.96	372.117.60	(8),19,23 mei en 27 juni
3	4: territorium gedrag	1	162.199.04	371.778.55	20 en 27 juni
4	4: territorium gedrag	1	162.180.55	371.401.28	19 mei, 20,27 juni
5	4: territorium gedrag	1	162.447.00	371.699.00	19, 30 mei en 20,27 juni, 1 augustus
6	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	162.524.00	371.782.00	30-5-2008
7	12: jongen gehoord/gezien (gezenderde vrouw 9)	1	162.481.00	371.211.00	(8),19 mei, 20 en 27 juni en 27 juli
8	4: territorium gedrag	1	162.502.33	372.285.27	23 en 30 mei
9	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	162.402.47	372.396.23	30-5-2008
10	4: territorium gedrag (gezenderde man 10)	1	162.094.24	370.998.13	19 mei en 27 juli
11	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	163.043.58	371.115.25	1-8-2008
12	4: territorium gedrag	1	163.487.42	371.645.40	25 mei, 1 augustus
13	5-6: baltsend paar, bezoek aan waarschijnlijke nestplaats (gezenderde man 1 en vrouw 2)	1	163.458.00	372.130.00	16, 25 en 29 mei, 1 augustus
14	4: territorium gedrag	1	163.963.00	371.827.00	25 mei e.a.
15	4: territorium gedrag	1	164.257.98	371.826.63	25 mei e.a.
16	4: territorium gedrag	1	164.593.33	371.905.54	25,27,29 mei
17	4: territorium gedrag	1	164.710.46	372.160.75	22 en 29 mei
18	4: territorium gedrag	1	164.164.28	372.323.49	27 mei e.a.
19	4: territorium gedrag	1	163.990.44	372.655.14	16, 25, 29 mei
20	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	165.165.40	372.664.05	22-5-2008
21	4: territorium gedrag	1	164.102.64	371.350.74	22 mei e.a.
22	4: territorium gedrag	1	164.267.85	371.237.31	30 mei en 5 juni
23	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	164.244.42	371.075.80	5-6-2008
24	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	164.277.71	370.670.18	30 mei en 5 juni
25	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	164.002.77	370.368.11	5-6-2008
26	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	163.049.74	370.606.06	4-7-2008
27	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	162.981.93	370.421.13	4-7-2008
28	11: pas gebruikt nest/eierschalen (gepredeerd)	1	163.575.00	370.129.00	29-6-2008
29	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	162.667.54	370.110.44	4-7-2008
30	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	162.644.12	369.918.11	4-7-2008
31	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	162.949.88	369.680.16	24-6-2008

TABEL 1.2 WAARNEMINGSFORMULIER NACHTZWALUWINVENTARISATIE 2008

nr	broedcode SOVON	aantal	x	y	data
32	7: alarmerend paar (en dagrustplaats)	1	163.182.89	369.620.98	24 en 27 juni
33	7: alarmerend paar	1	163.400.04	369.841.36	27 juni en 4 juli
34	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	163.376.46	369.656.73	4-7-2008
35	4: territorium gedrag	1	164.061.95	369.249.88	1 en 13 juni
36	4: territorium gedrag	1	163.885.65	369.205.49	13 en 27 juni
37	4: territorium gedrag (en dagrustplaats)	1	163.815.37	369.084.67	1, 13 en 27 juni
38	4: territorium gedrag	1	163.459.06	368.908.36	1,13 en 18 juni
39	4: territorium gedrag	1	163.086.73	368.839.32	18,24 en 27 juni
40	11: nestplaats, eieren	1	162.853.00	369.046.00	juni
41	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	162.832.75	368.540.96	13-6-2008
42	4: territorium gedrag	1	163.002.89	368.216.71	24 en 27 juni
43	4: territorium gedrag	1	163.311.12	367.812.32	13 en 23 juni
44	4: territorium gedrag	1	163.725.37	367.818.48	13,23 en 24 juni
45	4: territorium gedrag	1	163.613.18	367.430.12	13 en 23 juni
46	4: territorium gedrag	1	163.767.29	367.430.12	13 en 23 juni
47	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	163.854.82	367.607.65	13-6-2008
48	5; baltsend paar	1	164.132.23	368.108.21	(10), 23 en 24 mei
49	4: territorium gedrag	1	164.155.65	368.220.41	23 juni en 31 juli
50	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	164.302.37	368.074.92	23-6-2008
51	4: territorium gedrag	1	164.447.85	367.954.10	23 en 24 juni, 31 juli
52	4: territorium gedrag	1	164.404.70	367.827.11	23 en 24 juni
53	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	164.706.76	368.375.75	31-7-2008
54	4: territorium gedrag	1	164.298.67	368.508.90	13, 23 en 24 juni
55	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	164.624.82	366.823.18	25-7-2008
56	2: eenmalige zangpost individu e.d.	1	164.724.76	367.05.5	25-jul

TABEL 2.1 BEKNOPTE BIOTOOPTYPERING 2008

nr	x	y	beknopte biotooptypering	Deelgebied	(sub)totaal
1	162.211.00	372.017.00	kapvlakte (nieuwe natte heide)	Laagveld	
2	162.150.96	372.117.60	kapvlakte (nieuwe natte heide)	Laagveld	
3	162.199.04	371.778.55	kapvlakte (nieuwe natte heide)	Laagveld	
4	162.180.55	371.401.28	kapvlakte-corridor	Laagveld	
5	162.447.00	371.699.00	kapvlakte (natte heide)	Laagveld	
6	162.524.00	371.782.00	heide	Laagveld	
7	162.481.00	371.211.00	kapvlakte-corridor	Laagveld	
8	162.502.33	372.285.27	kapvlakte (nieuwe natte heide)	Laagveld	
9	162.402.47	372.396.23	kapvlakte (nieuwe natte heide)	Laagveld	
					9
10	162.094.24	370.998.13	kapvlakte (bij kampkes)	Hoefven	
11	163.043.58	371.115.25	heide	Hasselsvennen	
					2
12	163.487.42	371.645.40	kapvlakte	Galberg	
13	163.458.00	372.130.00	kapvlakte-corridor	Galberg	
14	163.963.00	371.827.00	kapvlakte	Galberg	
15	164.257.98	371.826.63	kapvlakte	Galberg	
16	164.593.33	371.905.54	kapvlakte-corridor	Vetersberg	
17	164.710.46	372.160.75	kapvlakte	Galberg	
18	164.164.28	372.323.49	kapvlakte	Galberg	
19	163.990.44	372.655.14	heide	Galberg	
20	165.165.40	372.664.05	heide	Molenheide	
					9
21	164.102.64	371.350.74	zandpad (Bruggerdijk)	klein Hasselsven	
22	164.267.85	371.237.31	heide	klein Hasselsven	
23	164.244.42	371.075.80	heide	klein Hasselsven	
24	164.277.71	370.670.18	kapvlakte-corridor	klein Hasselsven	
25	164.002.77	370.368.11	kapvlakte-corridor	klein Hasselsven	
					5
26	163.049.74	370.606.06	kapvlakte-corridor	Hasselsvennen	
27	162.981.93	370.421.13	kapvlakte-corridor	Hasselsvennen	2

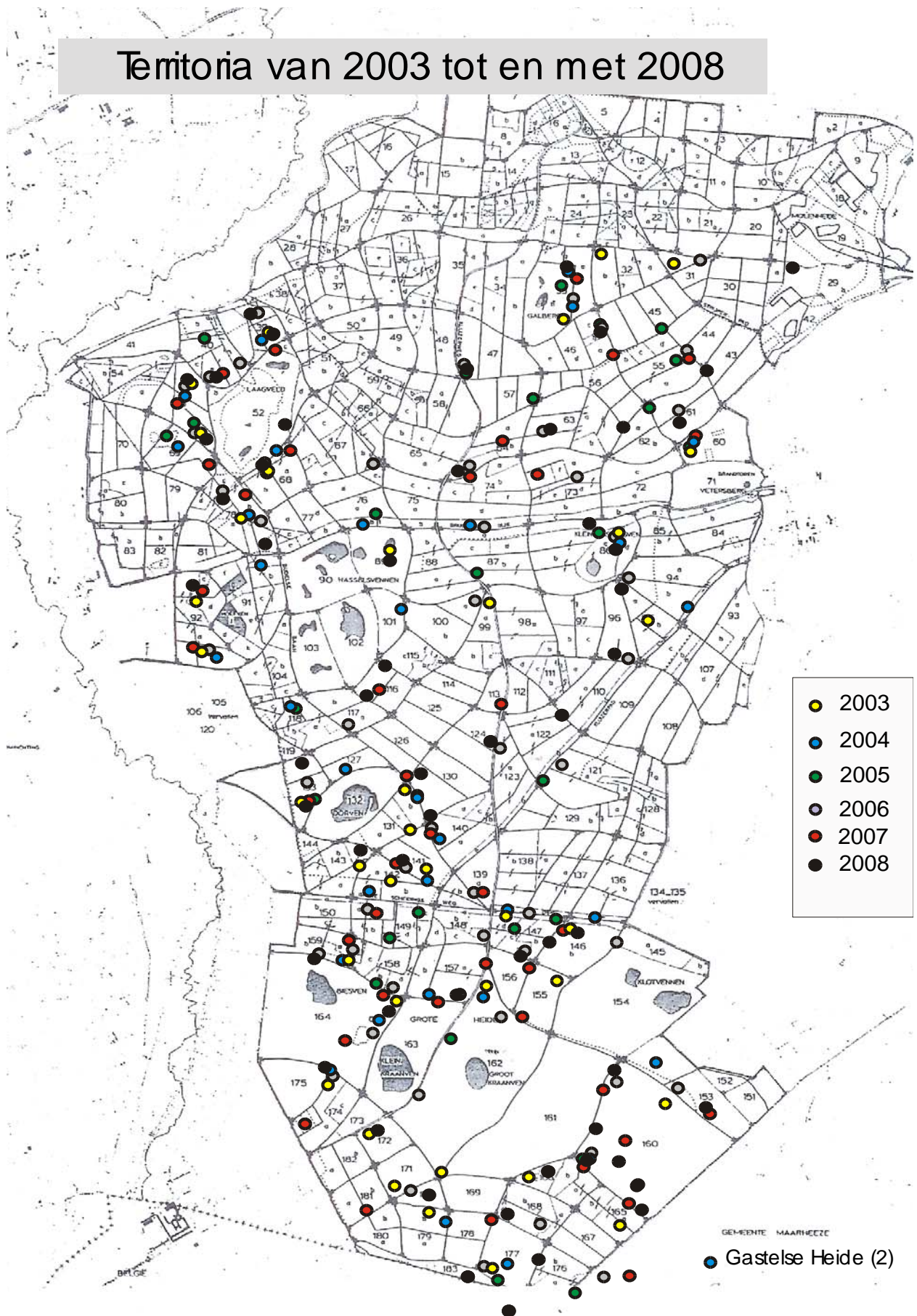
TABEL 2.2 BEKNOPTE BIOTOOPTYPERING 2008

nr	x	y	beknopte biotooptypering	Deelgebied	(sub)totaal
28	163.575.00	370.129.00	kapvlakte-open bos	Dorven	
29	162.667.54	370.110.44	kapvlakte-corridor	Dorven	
30	162.644.12	369.918.11	kapvlakte-corridor	Dorven	
31	162.949.88	369.680.16	kapvlakte-open bos	Dorven	
					4
32	163.182.89	369.620.98	oud open bos en zandpad	Zuidelijk Leenderbos	
33	163.400.04	369.841.36	kapvlakte-open bos	Zuidelijk Leenderbos	
34	163.376.46	369.656.73	open bos	Zuidelijk Leenderbos	
35	164.061.95	369.249.88	heide / overgang bos-heide	Zuidelijk Leenderbos	
36	163.885.65	369.205.49	heide / overgang bos-heide	Zuidelijk Leenderbos	
37	163.815.37	369.084.67	heide	Zuidelijk Leenderbos	6
38	163.459.06	368.908.36	heide / overgang bos-heide	Groote heide	
39	163.086.73	368.839.32	half open heide met vliegdennen	Groote heide	
40	162.853.00	369.046.00	heide / overgang bos-heide	Groote heide	
41	162.832.75	368.540.96	heide	Groote heide	
42	163.002.89	368.216.71	half open heide met vliegdennen	Groote heide	
43	163.311.12	367.812.32	half open heide met vliegdennen	Groote heide	
44	163.725.37	367.818.48	heide	Groote heide	
45	163.613.18	367.430.12	half open heide met vliegdennen	Groote heide	
46	163.767.29	367.430.12	half open heide met vliegdennen	Groote heide	
47	163.854.82	367.607.65	heide	Groote heide	
48	164.132.23	368.108.21	half open heide met vliegdennen	Groote heide	
49	164.155.65	368.220.41	half open heide met vliegdennen	Groote heide	
50	164.302.37	368.074.92	half open heide met vliegdennen	Groote heide	
51	164.447.85	367.954.10	half open heide met vliegdennen	Groote heide	
52	164.404.70	367.827.11	half open heide met vliegdennen	Groote heide	
53	164.706.76	368.375.75	half open heide met vliegdennen	Groote heide	
54	164.298.67	368.508.90	heide	Groote heide	
					17
55	164.624.82	366.823.18	stuifzanden met vliegdennen	Gastelse heide	
56	164.724.76	367.005.5	stuifzanden met vliegdennen	Gastelse heide	2

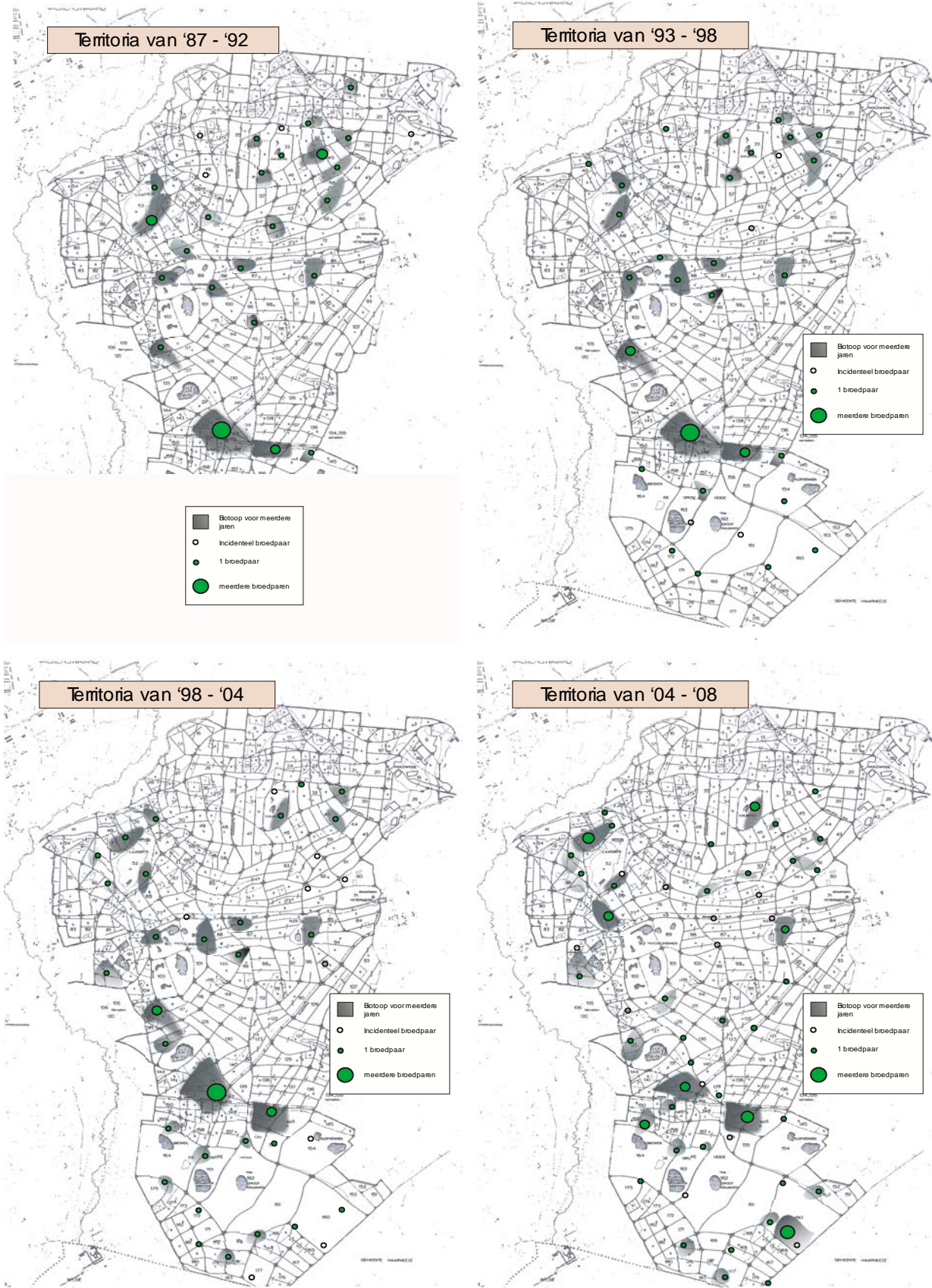
TABEL 3. RESULTATEN 2008

Geïnvenceerd gebied 2008	Boswachterij Leende en Gastelse Heide
Territoria 2008	Leenderbos 37 Groote Heide 17 Gastelse heide 2
Leenderbos en Groote Heide	54 territoria
Telperiode en aantal teldata 2008	23 teldata in de periode van 15 mei tot en met 10 augustus
Eerste / laatste waarneming 2008	8 mei / 11 september: 127 dagen aanwezigheid
Data telemetrie Leenderbos	11 juni tot en met 11 september Week 24 t/m 37, bijna dagelijks
Gezenderde vogels Leenderbos	Vijf gezenderde vogels - waarvan één paar - territoria 1, 7, 10, 13 (zie kaart figuur 1)
Vervoer	Meestal te voet, soms de fiets
Weeromschrijving zomer 2008	Zeer wisselvallig weer en nat met weinig zomerse dagen
Deelnemers 2008	In totaal hebben 33 personen deelgenomen aan de inventarisatie en aan het telemetrisch onderzoek 2008
Biotooptypering	Kapvlakte - corridor: 25 Oud open bos met singels: 3 Heide en overgang van bos - heide: 26 Stuifzanden met vliegdennen: 2

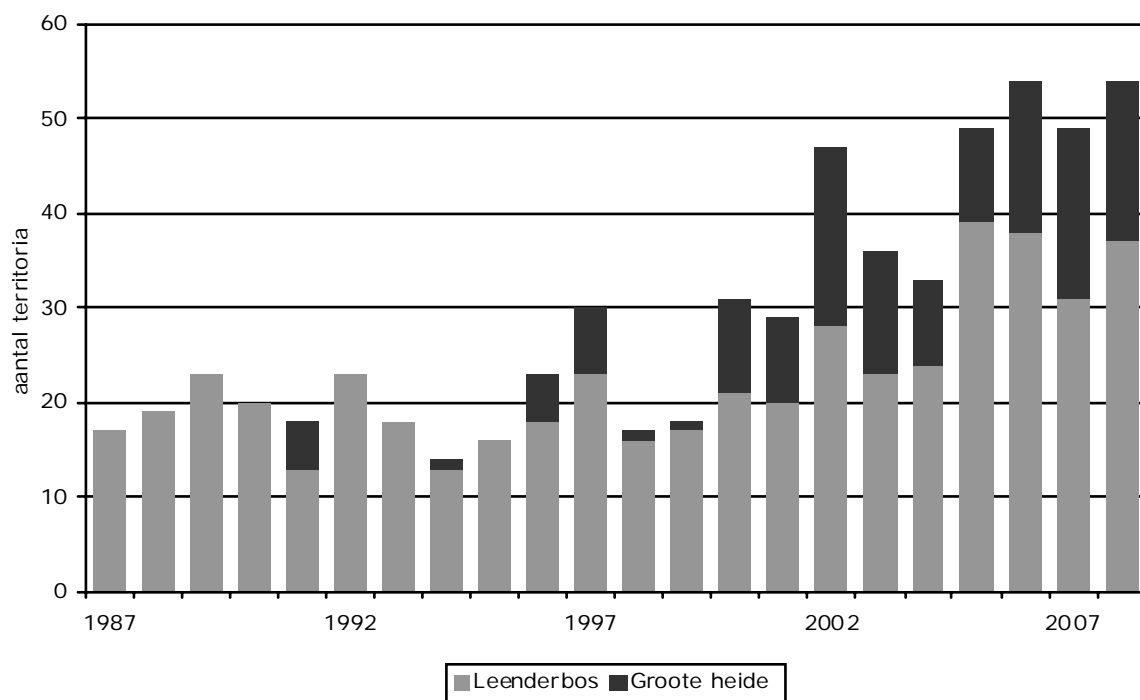
FIGUUR 3. TERRITORIA VAN 2003-2008, PERCELKAART LEENDERBOS EN GROOTE HEIDE

FIGUUR 2. GRAFISCHE WEERGAVE POPULATIEONTWIKKELING VANAF 1987 - 2008 IN VIER PERIODEN

TABEL 4 POPULATIEVERLOOP VAN NACHTZWALUWEN IN TWEENTWINTIG INVENTARISATIEJAREN VAN 1987 TOT EN MET 2008. VANAF 2000 WORDT OOK DE GROOTE HEIDE JAARLIJKS GETELD.

TABEL 5 TERRITORIA NACHTZWALUWEN IN DE LAATSTE ACHT INVENTARISATIEJAREN VAN 2001 TOT EN MET 2008.

Deelgebied	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Opper- vlakte
Laagveld e.o.	2	6	5	5	11	10	7	9	313 ha
Galberg e.o.	4	4	3	3	7	8	6	9	307 ha
Hasselsvennen en hoefven	2	9	3	5	4	3	3	4	168 ha
Dorven e.o.	2	2	3	2	2	2	4	4	74 ha
Klein Hassels- ven e.o.	2	2	3	4	7	7	4	5	228 ha
Zuidelijk Leen- derbos	7	6	6	5	8	8	7	6	112 ha
Groote Heide	9	19	13	9	10	16	18	17	335 ha
Gastelse Heide e.o.	-	-	-	1	2	2	2	2	78 ha
Totaal	29	47	36	34	51	56	51	56	1615 ha